Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (osmého senátu)

19. září 2024*

„Řízení o předběžné otázce – Soudní spolupráce v občanských věcech – Insolvenční řízení – Nařízení (EU) 2015/848 – Článek 3 – Mezinárodní příslušnost – Místo, kde jsou soustředěny hlavní zájmy osoby samostatně výdělečně činné – Pojem ‚hlavní místo podnikání' – Pojem ‚provozovna' – Předseda dozorčí rady akciové společnosti"

Ve věci C-501/23,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná na základě článku 267 SFEU rozhodnutím Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr, Německo) ze dne 29. června 2023, došlým Soudnímu dvoru dne 7. srpna 2023, v řízení

DL

proti

Land Berlin,

SOUDNÍ DVŮR (osmý senát),

ve složení: N. Piçarra, předseda senátu, K. Jürimäe (zpravodajka), předsedkyně třetího senátu vykonávající funkci soudkyně osmého senátu, a N. Jääskinen, soudce,

generální advokátka: L. Medina,

za soudní kancelář: A. Calot Escobar, vedoucí,

s přihlédnutím k písemné části řízení,

s ohledem na vyjádření, která předložili:

– za DL: T. Winter, Rechtsanwalt,

– za Evropskou komisi: C. Vollrath a W. Wils, jako zmocněnci,

s přihlédnutím k rozhodnutí, přijatému po vyslechnutí generální advokátky, rozhodnout věc bez stanoviska,

vydává tento

* Jednací jazyk: němčina.

Rozsudek

1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu čl. 3 odst. 1 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/848 ze dne 20. května 2015 o insolvenčním řízení (Úř. věst. 2015, L 141, s. 19) ve spojení s čl. 2 bodem 10 tohoto nařízení.

2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi DL a Land Berlin (spolková země Berlín, Německo) ve věci insolvenčního řízení zahájeného touto spolkovou zemí proti DL.

Právní rámec

3 Body 23, 24, 28, 37 a 38 odůvodnění nařízení 2015/848 uvádějí:

„(23) Toto nařízení umožňuje zahájit hlavní insolvenční řízení ve státě [v členském státě], ve kterém jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka. Tato řízení mají obecnou působnost a vztahují se na veškerý majetek dlužníka. Za účelem ochrany různých zájmů umožňuje toto nařízení zahájit vedlejší insolvenční řízení, která probíhají souběžně s hlavním insolvenčním řízením. Vedlejší insolvenční řízení může být zahájeno v členském státě, ve kterém má dlužník provozovnu. Účinky vedlejších insolvenčních řízení se omezují na majetek, který se nachází v tomto státě. Potřeba jednotnosti v [Evropské u]nii je naplněna závaznými pravidly o koordinaci s hlavním insolvenčním řízením.

(24) V případě, kdy bylo hlavní insolvenční řízení týkající se právnické osoby nebo obchodní společnosti zahájeno v jiném členském státě, než ve kterém se nachází jejich sídlo, mělo by být možné zahájit vedlejší insolvenční řízení v členském státě, v němž se jejich sídlo nachází, pokud dlužník v daném státě vykonává hospodářskou činnost za pomoci lidských zdrojů a majetku, jak vyplývá z judikatury Soudního dvora Evropské unie.

[…]

(28) Při určování, zda je místo, kde jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka, zjistitelné třetími osobami, by měla být zvláštní pozornost věnována věřitelům a jejich názoru na to, kde dlužník spravuje své zájmy. V případě změny místa, kde jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka, to může vyžadovat včasné informování věřitelů o novém místě, kde dlužník vykonává svou činnost, například upozorněním na změnu adresy v obchodní korespondenci nebo zveřejněním nového místa jiným vhodným způsobem.

[…]

(37) Před zahájením hlavního insolvenčního řízení by právo na podání návrhu na zahájení insolvenčního řízení v členském státě, ve kterém má dlužník provozovnu, mělo být omezeno na místní věřitele a na veřejné orgány nebo na případy, kdy hlavní insolvenční řízení nemůže být zahájeno podle práva členského státu, ve kterém jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka. Důvod tohoto omezení spočívá v tom, že případy, kdy je požadavek na zahájení místního insolvenčního řízení uplatněn před zahájením hlavního insolvenčního řízení, by měly být omezeny na míru nezbytně nutnou.

(38) Toto nařízení neomezuje právo podat po zahájení hlavního insolvenčního řízení návrh na zahájení insolvenčního řízení v členském státě, ve kterém má dlužník provozovnu. Návrh na zahájení vedlejšího insolvenčního řízení může podat insolvenční správce v hlavním insolvenčním řízení nebo jiná osoba oprávněná podle vnitrostátního práva tohoto členského státu.“

4 Článek 2 bod 10 tohoto nařízení definuje „provozovnu“ jako „jakékoli provozní místo, kde dlužník vykonává nebo po dobu tří měsíců před podáním návrhu na zahájení hlavního insolvenčního řízení vykonával nikoli přechodnou hospodářskou činnost za pomoci lidských zdrojů a majetku“.

5 Článek 3 tohoto nařízení, nadepsaný „Mezinárodní příslušnost“, stanoví:

„1. Soudy členského státu, na jehož území jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka, jsou příslušné k zahájení insolvenčního řízení (‚hlavní insolvenční řízení‘). Místem, kde jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka, je místo, ze kterého dlužník své zájmy pravidelně spravuje a které je zjistitelné třetími osobami.

V případě společnosti nebo právnické osoby se za místo, kde jsou soustředěny její hlavní zájmy, považuje její sídlo, pokud není prokázán opak. Tato domněnka platí pouze v případě, že v období tří měsíců před podáním návrhu na zahájení insolvenčního řízení nedošlo k přesunu sídla do jiného členského státu.

V případě osoby samostatně výdělečně činné se za místo, kde jsou soustředěny její hlavní zájmy, považuje hlavní místo jejího podnikání, není-li prokázán opak. Tato domněnka platí pouze v případě, že v období tří měsíců před podáním návrhu na zahájení insolvenčního řízení nedošlo k přesunu hlavního místa podnikání této fyzické osoby do jiného členského státu.

V případě ostatních fyzických osob se za místo, kde jsou soustředěny jejich hlavní zájmy, považuje jejich obvyklé místo pobytu, není-li prokázán opak. Tato domněnka platí pouze v případě, že v období šesti měsíců před podáním návrhu na zahájení insolvenčního řízení nedošlo k přesunu obvyklého místa pobytu do jiného členského státu.

2. Pokud jsou hlavní zájmy dlužníka soustředěny na území některého členského státu, jsou soudy jiného členského státu příslušné k zahájení insolvenčního řízení proti tomuto dlužníkovi pouze tehdy, pokud má provozovnu na území tohoto jiného členského státu. Účinky takového řízení jsou omezeny na majetek, který se nachází na území tohoto členského státu.

3. Pokud bylo zahájeno insolvenční řízení podle odstavce 1, stávají se jakákoli řízení následně zahájená podle odstavce 2 vedlejšími insolvenčními řízeními.

[…]“

Spor v původním řízení a předběžné otázky

6 Dne 18. srpna 2020 podala spolková země Berlín k Amtsgericht Charlottenburg (okresní soud v Charlottenburgu, Německo) návrh na zahájení insolvenčního řízení proti DL (dále jen „dlužník“). V době podání návrhu měl dlužník bydliště v Berlíně (Německo), v Monaku, v Los Angeles (Spojené státy americké) a na ostrově Svatý Bartoloměj (Francouzské Antily). Byl předsedou dozorčí rady Landbell AG, akciové společnosti založené podle německého práva, jejíž

sídlo se nacházelo v Mohuči (Německo). Jeho majetek sestával z aktiv na bankovním účtu v Monaku a z podílů na společnostech založených podle monackého práva, které měly aktiva, cenné papíry v úschově a podíly na společnostech v Německu.

7 Usnesením ze dne 27. července 2021 Amtsgericht Charlottenburg (okresní soud v Charlottenburgu) tento návrh odmítl jako nepřípustný z důvodu nedostatku místní příslušnosti.

8 Dne 29. června 2022 Landgericht Berlin (zemský soud v Berlíně, Německo), k němuž Finanzamt Wilmersdorf (finanční úřad ve Wilmersdorfu, Německo) jakožto věřitel podal „okamžitou stížnost“ *(sofortige Beschwerde)*, toto usnesení zrušil a vrátil věc Amtsgericht Charlottenburg (okresní soud v Charlottenburgu), který o věci rozhodoval původně. Landgericht Berlin (zemský soud v Berlíně) měl totiž za to, že se místo, kde jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka, nachází v místě, kde dlužník vykonává samostatnou výdělečnou činnost jakožto předseda dozorčí rady.

9 Konkrétně měl Landgericht Berlin (zemský soud v Berlíně) ve svém usnesení ze dne 29. června 2022 za to, že dlužník z důvodu své funkce předsedy dozorčí rady akciové společnosti založené podle německého práva vykonává „samostatnou výdělečnou činnost“ ve smyslu čl. 3 odst. 1 třetího pododstavce první věty nařízení 2015/848. Nepoužil však domněnku stanovenou tímto ustanovením, podle které se místo, kde jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka, nachází v jeho „hlavním místě podnikání“, není-li prokázán opak. Nejprve odkázal na pojem „provozovna“ definovaný v čl. 2 bodě 10 téhož nařízení a uvedl, že dlužník v rámci své samostatné výdělečné činnosti nevyužíval lidské zdroje nebo majetek ani v Německu, ani jinde. Dále použil definici uvedenou v čl. 3 odst. 1 prvním pododstavci druhé větě nařízení 2015/848, podle níž místem, kde jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka, je „místo, ze kterého dlužník své zájmy pravidelně spravuje a které je zjistitelné třetími osobami“, a dospěl k závěru, že německé soudy jsou mezinárodně příslušné k zahájení insolvenčního řízení.

10 Dlužník, který má pochybnosti o mezinárodní příslušnosti německých soudů, podal stížnost *(Rechtsbeschwerde)* k Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr, Německo), který je předkládajícím soudem. Tento dlužník se domáhá zrušení rozhodnutí vydaného Landgericht Berlin (zemský soud v Berlíně) a zamítnutí okamžité stížnosti věřitele.

11 Předkládající soud má za to, že mezinárodní příslušnost německých soudů musí být posuzována s ohledem na čl. 3 odst. 1 nařízení 2015/848.

12 V tomto ohledu zaprvé uvádí, že podle čl. 3 odst. 1 prvního pododstavce nařízení 2015/848 jsou k zahájení insolvenčního řízení příslušné soudy členského státu, na jehož území jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka. Podle tohoto ustanovení je „místem, kde jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka, […] místo, ze kterého dlužník své zájmy pravidelně spravuje a které je zjistitelné třetími osobami“. Ve zvláštním případě, kdy je dlužníkem osoba samostatně výdělečně činná, čl. 3 odst. 1 třetí pododstavec tohoto nařízení stanoví vyvratitelnou domněnku, že místem, kde jsou soustředěny hlavní zájmy této osoby, je „hlavní místo jejího podnikání“. V případě ostatních fyzických osob se v souladu s čl. 3 odst. 1 čtvrtým pododstavcem první větou téhož nařízení za místo, kde jsou soustředěny jejich hlavní zájmy, považuje jejich obvyklé místo pobytu, není-li prokázán opak.

13 Předkládající soud má stejně jako Landgericht Berlin (zemský soud v Berlíně) za to, že dlužník v době podání návrhu na zahájení insolvenčního řízení vykonával „samostatnou výdělečnou činnost“ ve smyslu čl. 3 odst. 1 třetího pododstavce první věty nařízení 2015/848.

14 Podle předkládajícího soudu musí být tyto pojmy v unijním právu vykládány autonomně. Samostatná výdělečná činnost se podle předkládajícího soudu vyznačuje tím, že dotyčná osoba vykonává činnost svým jménem, na svůj účet a svou odpovědnost, jakož i tím, že tato osoba nese hospodářské riziko spojené s výkonem této činnosti. Tato osoba jedná na vlastní účet a na vlastní odpovědnost, volně upravuje způsoby výkonu své práce a pobírá odměnu představující její příjem.

15 Předkládající soud uvádí, že ve věci v původním řízení dlužník tyto podmínky splňuje, jelikož byl předsedou dozorčí rady akciové společnosti založené podle německého práva a dozorčí rada podle tohoto práva nedostává od vedení akciové společnosti pokyny. Podle zjištění Landgericht Berlin (zemský soud v Berlíně) mohl dlužník kromě toho nést riziko spojené s odměnou.

16 Zadruhé podle čl. 3 odst. 1 třetího pododstavce první věty nařízení 2015/848 se v případě osoby samostatně výdělečně činné za místo, kde jsou soustředěny její hlavní zájmy, považuje hlavní místo jejího podnikání. „Provozovnou“ ve smyslu čl. 2 bodu 10 nařízení 2015/848 se rozumí jakékoli provozní místo, kde dlužník vykonává nikoli přechodnou hospodářskou činnost za pomoci lidských zdrojů a majetku.

17 S ohledem na zjištění Landgericht Berlin (zemský soud v Berlíně), podle něhož nebylo namístě uplatnit domněnku uvedenou v čl. 3 odst. 1 třetím pododstavci první větě nařízení 2015/848 z důvodu, že dlužník v rámci své samostatné výdělečné činnosti nevyužíval lidské zdroje či majetek, si předkládající soud klade otázku, zda je takový požadavek relevantní pro určení hlavního místa podnikání osoby samostatně výdělečně činné.

18 Předkládající soud se domnívá, že pokud by byl tento požadavek vyžadován, bylo by třeba mít za to, že dlužník nemá „provozovnu“ ve smyslu čl. 2 bodu 10 nařízení 2015/848. Podle předkládajícího soudu proto vyvstává otázka, zda lze místo, kde je vykonávána samostatná výdělečná činnost, považovat v souladu s čl. 3 odst. 1 třetím pododstavcem první větou tohoto nařízení za místo, kde jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka, není-li prokázán opak.

19 Předkládající soud uvádí, že v případě kladné odpovědi na tuto druhou otázku by v souladu s čl. 3 odst. 1 třetím pododstavcem první větou nařízení 2015/848 platila vyvratitelná domněnka, že se místo, kde jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka, nachází rovněž v Německu.

20 Naproti tomu v případě záporné odpovědi na předchozí dvě otázky vyvstává podle předkládajícího soudu otázka, zda se uplatní domněnka uvedená v čl. 3 odst. 1 čtvrtém pododstavci první větě tohoto nařízení a zda fyzická osoba, která nemá „provozovnu“ ve smyslu čl. 3 odst. 1 třetího pododstavce první věty téhož nařízení pro svou samostatnou výdělečnou činnost, spadá pod pojem „ostatní fyzick[é] osob[y]“ použitý v prvně uvedeném ustanovení.

21 Předkládající soud v tomto ohledu upřesňuje, že Landgericht Berlin (zemský soud v Berlíně) nevzal v potaz domněnku stanovenou v čl. 3 odst. 1 čtvrtém pododstavci první větě nařízení 2015/848 a použil čl. 3 odst. 1 první pododstavec druhou větu tohoto nařízení. Pokud by byla relevantní domněnka stanovená v čl. 3 odst. 1 čtvrtém pododstavci první větě uvedeného nařízení, bylo by třeba nejprve určit obvyklé místo pobytu dlužníka k datu podání návrhu na zahájení insolvenčního řízení. Pak by bylo nezbytné přezkoumat, zda skutkové okolnosti, které ještě musí být zjištěny, umožňují tuto domněnku vyvrátit. Takový výklad by vyžadoval zrušení usnesení Landgericht Berlin (zemský soud v Berlíně).

22 Za těchto podmínek se Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„1) Musí být čl. 3 odst. 1 třetí pododstavec první věta nařízení [2015/848] ve spojení s čl. 2 bodem 10 [tohoto nařízení] vykládán v tom smyslu, že provozním místem osoby samostatně výdělečně činné je provozovna i tehdy, pokud vykonávaná činnost nepředpokládá využití lidských zdrojů a majetku?

2) V případě záporné odpovědi na první otázku: Musí být čl. 3 odst. 1 třetí pododstavec první věta nařízení [2015/848] vykládán v tom smyslu, že v případě, že osoba samostatně výdělečně činná nemá provozovnu ve smyslu čl. 2 bodu 10 [tohoto] nařízení, se za místo, kde jsou soustředěny její hlavní zájmy, považuje místo, kde vykonává samostatnou výdělečnou činnost, není-li prokázán opak?

3) V případě záporné odpovědi na druhou otázku: Musí být čl. 3 odst. 1 nařízení [2015/848] vykládán v tom smyslu, že u osoby samostatně výdělečně činné, která nemá provozovnu ve smyslu čl. 2 bodu 10 nařízení, se podle jeho čl. 3 odst. 1 čtvrtého pododstavce první věty za místo, kde jsou soustředěny její hlavní zájmy, považuje obvyklé místo jejího pobytu, není-li prokázán opak?“

K předběžným otázkám

Úvodní poznámky

23 Dlužník ve svém písemném vyjádření zpochybňuje konstatování předkládajícího soudu, že byl v době podání návrhu na zahájení insolvenčního řízení „osobou samostatně výdělečně činnou“ ve smyslu čl. 3 odst. 1 třetího pododstavce první věty nařízení 2015/848. Podle dlužníka činnost, kterou vykonává jakožto předseda dozorčí rady, která je ostatně pouze podružná, s ohledem na podmínky výkonu této činnosti pod tento pojem nespadá.

24 Podle ustálené judikatury Soudního dvora platí, že se na otázky týkající se výkladu unijního práva položené vnitrostátním soudem v právním a skutkovém rámci, který tento soud vymezí v rámci své odpovědnosti a jehož správnost nepřísluší Soudnímu dvoru ověřovat, vztahuje domněnka relevance. Soudní dvůr může odmítnout vydat rozhodnutí o žádosti podané vnitrostátním soudem pouze tehdy, je-li zjevné, že žádaný výklad unijního práva nemá žádný vztah k realitě nebo předmětu sporu v původním řízení, jestliže se jedná o hypotetický problém, nebo také jestliže Soudní dvůr nedisponuje skutkovými nebo právními poznatky nezbytnými pro užitečnou odpověď na otázky, které jsou mu položeny (rozsudek ze dne 22. září 2016, Breitsamer und Ulrich, C-113/15, EU:C:2016:718, bod 33 a citovaná judikatura).

25 Uvedená domněnka relevance nemůže být vyvrácena pouhou okolností, že jeden z účastníků původního řízení zpochybňuje některé skutečnosti, jejichž správnost nepřísluší Soudnímu dvoru ověřovat a na nichž závisí vymezení předmětu uvedeného sporu (rozsudek ze dne 22. září 2016, Breitsamer und Ulrich, C-113/15, EU:C:2016:718, bod 34 a citovaná judikatura).

26 V projednávané věci, jak bylo uvedeno v bodě 13 tohoto rozsudku, předkládající soud výslovně uvedl, že nezpochybňuje skutečnost konstatovanou Landgericht Berlin (zemský soud v Berlíně), podle níž byl dlužník v době podání návrhu na zahájení insolvenčního řízení „osobou samostatně výdělečně činnou“ ve smyslu čl. 3 odst. 1 třetího pododstavce nařízení 2015/848. Z odůvodnění

předkládacího rozhodnutí vyplývá, že podstatou předběžných otázek předkládajícího soudu je, zda lze na tohoto dlužníka uplatnit domněnku uvedenou v tomto ustanovení, ačkoli pro výkon jeho činnosti, která je kvalifikována jako „samostatná výdělečná činnost“, nejsou nutné žádné lidské zdroje ani majetek, ať už na německém území, nebo jinde.

27 Za těchto podmínek je třeba při podávání odpovědi na položené otázky vycházet z premisy, o kterou se opírá tento soud, a sice že dlužník byl v době podání návrhu na zahájení insolvenčního řízení „osobou samostatně výdělečně činnou“ ve smyslu čl. 3 odst. 1 třetího pododstavce nařízení 2015/848. Tato premisa spadá do skutkového rámce věci v původním řízení, který Soudnímu dvoru nepřísluší ověřovat.

K první otázce

28 Podstatou první otázky předkládajícího soudu je, zda čl. 3 odst. 1 třetí pododstavec nařízení 2015/848 musí být vykládán v tom smyslu, že pojem „hlavní místo podnikání“ osoby samostatně výdělečně činné ve smyslu tohoto ustanovení odpovídá pojmu „provozovna“ definovanému v čl. 2 bodě 10 tohoto nařízení.

29 Podle čl. 3 odst. 1 prvního pododstavce nařízení 2015/848 jsou soudy členského státu, na jehož území jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka, příslušné k zahájení insolvenčního řízení, které je v tomto nařízení nazýváno „hlavní insolvenční řízení“. Místem, kde jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka, je místo, ze kterého dlužník své zájmy pravidelně spravuje a které je zjistitelné třetími osobami.

30 Článek 3 odst. 1 třetí pododstavec tohoto nařízení stanoví, že v případě osoby samostatně výdělečně činné se za místo, kde jsou soustředěny její hlavní zájmy, považuje hlavní místo jejího podnikání, není-li prokázán opak.

31 V projednávané věci předkládající soud vykládá pojem „hlavní místo podnikání“ ve smyslu čl. 3 odst. 1 třetího pododstavce nařízení 2015/848 ve světle pojmu „provozovna“ definovaného v čl. 2 bodě 10 tohoto nařízení. Klade si otázku, zda s ohledem na tuto definici je toto místo „provozovnou“ i při absenci lidských zdrojů a majetku.

32 V tomto ohledu lze v německém znění nařízení 2015/848 konstatovat jazykovou blízkost pojmů „provozovna“ *(Niederlassung)* a „hlavní místo podnikání“ *(Hauptniederlassung)*.

33 Jak však uvádí Evropská komise ve svém vyjádření, tato blízkost neexistuje v jiných jazykových verzích tohoto nařízení, které používají sémanticky odlišné výrazy, například v angličtině (*establishment a principal place of business*), španělštině (*establecimiento a centro principal de actividad*), francouzštině (*établissement a lieu d'activité principal*), italštině (*dipendenza a sede principale di attività*), polštině (*oddział a główne miejsce wykonywania tej działalności*) nebo švédštině (*driftställe a huvudsakligt verksamhetsställe*).

34 Podle ustálené judikatury proto nezbytnost jednotného výkladu ustanovení unijního práva v případě rozdílů mezi různými jazykovými verzemi tohoto ustanovení vyžaduje, aby bylo dotčené ustanovení vykládáno v závislosti na kontextu a účelu právní úpravy, jejíž je součástí (rozsudek ze dne 9. září 2020, TMD Friction a TMD Friction EsCo, C-674/18 a C-675/18, EU:C:2020:682, bod 89 a citovaná judikatura).

35 Pokud jde zaprvé o kontext právní úpravy, je třeba konstatovat, že pojem „provozovna“ ve smyslu čl. 2 bodu 10 nařízení 2015/848 je uveden v čl. 3 odst. 2 tohoto nařízení, který stanoví kritérium mezinárodní příslušnosti pro zahájení insolvenčního řízení v jiném členském státě, než ve kterém jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka ve smyslu čl. 3 odst. 1 uvedeného nařízení.

36 Článek 3 odst. 2 téhož nařízení stanoví, že pokud jsou hlavní zájmy dlužníka soustředěny na území některého členského státu, jsou soudy jiného členského státu příslušné k zahájení insolvenčního řízení proti tomuto dlužníkovi pouze tehdy, pokud má provozovnu na území tohoto jiného členského státu.

37 Z článku 3 odst. 3 nařízení 2015/848 kromě toho vyplývá, že pokud bylo zahájeno insolvenční řízení podle odstavce 1 tohoto článku, stávají se jakákoli řízení následně zahájená podle odstavce 2 téhož článku vedlejšími insolvenčními řízeními.

38 Unijní normotvůrce se tedy rozhodl jasně rozlišovat mezi hlavním insolvenčním řízením upraveným v čl. 3 odst. 1 nařízení 2015/848 a vedlejším insolvenčním řízením upraveným v čl. 3 odst. 2 tohoto nařízení. Jak přitom vyplývá z bodů 23, 24, 37 a 38 odůvodnění uvedeného nařízení, přítomnost „provozovny“, jak je definována v čl. 2 bodě 10 téhož nařízení, v členském státě představuje určující kritérium pouze pro zahájení vedlejšího insolvenčního řízení v tomto členském státě. Tento pojem tedy nemůže být relevantní v rámci čl. 3 odst. 1 tohoto nařízení.

39 Zadruhé je takový výklad v souladu s cílem nařízení 2015/848, kterým je zajistit právní jistotu a předvídatelnost určení příslušného soudu pomocí objektivních kritérií (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 16. července 2020, Novo Banco, C-253/19, EU:C:2020:585, bod 20).

40 Tento cíl by přitom byl ohrožen v případě, že by pojem „hlavní místo podnikání“ ve smyslu čl. 3 odst. 1 třetího pododstavce nařízení 2015/848 odpovídal pojmu „provozovna“ uvedenému v čl. 2 bodě 10 tohoto nařízení, což by vedlo k záměně kritérií relevantních pro zahájení hlavního insolvenčního řízení na jedné straně a vedlejšího insolvenčního řízení na straně druhé.

41 S ohledem na všechny výše uvedené úvahy je třeba na první otázku odpovědět tak, že čl. 3 odst. 1 třetí pododstavec nařízení 2015/848 musí být vykládán v tom smyslu, že pojem „hlavní místo podnikání“ osoby samostatně výdělečně činné ve smyslu tohoto ustanovení neodpovídá pojmu „provozovna“ definovanému v čl. 2 bodě 10 tohoto nařízení.

K druhé otázce

42 Podstatou druhé otázky předkládajícího soudu je, zda čl. 3 odst. 1 třetí pododstavec nařízení 2015/848 musí být vykládán v tom smyslu, že v případě osoby samostatně výdělečně činné lze mít za to, že se místo, kde jsou soustředěny hlavní zájmy této osoby, nachází v hlavním místě podnikání uvedené osoby, není-li prokázán opak, přestože pro výkon této činnosti nejsou potřebné žádné lidské zdroje či majetek.

43 Jak vyplývá z čl. 3 odst. 1 prvního pododstavce nařízení 2015/848, je obecným hraničním určovatelem pro určení mezinárodní příslušnosti k zahájení insolvenčního řízení místo, kde jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka. Ve zvláštním případě, kdy je dlužníkem osoba samostatně výdělečně činná, stanoví čl. 3 odst. 1 třetí pododstavec tohoto nařízení vyvratitelnou domněnku, že místem, kde jsou soustředěny hlavní zájmy této osoby, je hlavní místo jejího podnikání.

44 Na prvním místě je třeba uvést, že Soudní dvůr rozhodl, že „místo, kde jsou soustředěny hlavní zájmy“ dlužníka ve smyslu čl. 3 odst. 1 nařízení 2015/848, musí být určeno na základě komplexního zhodnocení všech objektivních kritérií zjistitelných třetími osobami, zejména věřiteli, na jejichž základě lze určit skutečné místo, ze kterého dlužník pravidelně spravuje své zájmy (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 16. července 2020, Novo Banco, C-253/19, EU:C:2020:585, bod 22).

45 Ze samotného znění čl. 3 odst. 1 prvního pododstavce nařízení 2015/848 vyplývá, že výše uvedené úvahy platí bez rozdílu pro každého dlužníka, ať už se jedná o společnosti, právnické osoby nebo fyzické osoby, a že unijní normotvůrce použitím výrazu „zájmy“ v tomto ustanovení zamýšlel pokrýt všechny hospodářské činnosti obecně.

46 Z toho zaprvé plyne, že tento obecný hraniční určovatel pro mezinárodní příslušnost k zahájení insolvenčního řízení, jakož i přístup založený na objektivních kritériích zjistitelných třetími osobami, který je třeba pro účely použití tohoto hraničního určovatele přijmout, platí i pro osoby samostatně výdělečně činné (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 16. července 2020, Novo Banco, C-253/19, EU:C:2020:585, bod 23). Zadruhé s ohledem na pojem „zájmy“ uvedený v čl. 3 odst. 1 nařízení 2015/848 jsou kritéria umožňující určit místo, kde jsou soustředěny hlavní zájmy fyzické osoby, obdobná bez ohledu na to, zda je tato osoba osobou samostatně výdělečně činnou, či nikoli, neboť se tato kritéria vztahují k hospodářské činnosti posledně uvedené kategorie osob.

47 Přitom pokud jde o fyzickou osobu, která není samostatně výdělečně činná, Soudní dvůr upřesnil, že relevantními kritérii pro určení místa, kde jsou soustředěny hlavní zájmy takovéto osoby, jsou ta, která mají vztah mimo jiné k její hospodářské situaci, což odpovídá místu, ze kterého tato osoba spravuje své hospodářské zájmy a pobírá a vynakládá převážnou část svých příjmů, či místu, kde se nachází převážná část jejího majetku (obdobně viz rozsudek ze dne 16. července 2020, Novo Banco, C-253/19, EU:C:2020:585, bod 24).

48 Pokud jde na druhém místě o vyvratitelnou domněnku uvedenou v čl. 3 odst. 1 třetím pododstavci nařízení 2015/848, ze samotného znění tohoto ustanovení vykládaného ve světle čl. 3 odst. 1 prvního pododstavce tohoto nařízení vyplývá, že se má za to, že osoba samostatně výdělečně činná obvykle spravuje své zájmy z hlavního místa svého podnikání, není-li prokázán opak, neboť je vysoce pravděpodobné, že toto místo bude odpovídat místu, kde jsou soustředěny její hlavní zájmy. Z toho plyne, že dokud není tato domněnka vyvrácena, jsou soudy členského státu, ve kterém se nachází hlavní místo podnikání, mezinárodně příslušné k zahájení insolvenčního řízení proti uvedené fyzické osobě.

49 V tomto ohledu nemůže pouhá skutečnost, že k výkonu samostatné výdělečné činnosti dotyčné osoby není potřebný žádný majetek nebo lidské zdroje, sama o sobě postačovat k vyvrácení této domněnky.

50 I když umístění majetku dlužníka nebo případné lidské zdroje použité k výkonu samostatné výdělečné činnosti dotyčné osoby představují objektivní kritéria zjistitelná třetími osobami, která je třeba zohlednit při určení místa, ze kterého dlužník obvykle spravuje své zájmy, může být domněnka uvedená v předchozím bodě tohoto rozsudku vyvrácena pouze po komplexním zhodnocení všech objektivních kritérií zjistitelných třetími osobami (obdobně viz rozsudek ze dne 16. července 2020, Novo Banco, C-253/19, EU:C:2020:585, bod 28).

51 Tato domněnka by dále byla zbavena užitečného účinku, kdyby měla být vykládána tak, že nutně vyžaduje přítomnost majetku nebo lidských zdrojů v hlavním místě podnikání dotyčné osoby. Jak totiž Komise v podstatě uvedla ve svém vyjádření, může být samostatná výdělečná činnost již ze své podstaty vykonávána bez takového majetku či lidských zdrojů, takže takový požadavek by z působnosti uvedené domněnky vylučoval velký počet osob vykonávajících takovouto činnost.

52 V projednávané věci z informací poskytnutých předkládajícím soudem vyplývá, že Landgericht Berlin (zemský soud v Berlíně) konstatoval, že dlužník v rámci své samostatné výdělečné činnosti jakožto předseda dozorčí rady akciové společnosti založené podle německého práva vykonával činnost bez pomoci lidských zdrojů a majetku, a to jak v Německu, tak jinde.

53 Přítomnost takových lidských zdrojů nebo majetku sice není rozhodující pro určení místa, kde jsou soustředěny hlavní zájmy dané osoby, avšak je na příslušném soudu, aby s ohledem na kritéria připomenutá v bodě 47 tohoto rozsudku určil místo, kde jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka, a přihlédl přitom ke všem objektivním skutečnostem zjistitelným třetími osobami, které se vztahují k hospodářské situaci dlužníka, jako jsou zejména skutečnosti umožňující zjistit místo, ze kterého tato osoba spravuje své hospodářské zájmy a kde je pobírána a vynakládána většina jeho příjmů.

54 S ohledem na všechny výše uvedené úvahy je třeba na druhou otázku odpovědět tak, že čl. 3 odst. 1 třetí pododstavec nařízení 2015/848 musí být vykládán v tom smyslu, že v případě osoby samostatně výdělečně činné lze mít za to, že se místo, kde jsou soustředěny hlavní zájmy této osoby, nachází v hlavním místě podnikání uvedené osoby, není-li prokázán opak, přestože pro výkon této činnosti nejsou potřebné žádné lidské zdroje či majetek.

K třetí otázce

55 Vzhledem k odpovědi na druhou otázku není namístě odpovídat na třetí otázku.

K nákladům řízení

56 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (osmý senát) rozhodl takto:

1) Článek 3 odst. 1 třetí pododstavec nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/848 ze dne 20. května 2015 o insolvenčním řízení

musí být vykládán v tom smyslu, že

pojem „hlavní místo podnikání“ osoby samostatně výdělečně činné ve smyslu tohoto ustanovení neodpovídá pojmu „provozovna“ definovanému v čl. 2 bodě 10 tohoto nařízení.

2) Článek 3 odst. 1 třetí pododstavec nařízení 2015/848

musí být vykládán v tom smyslu, že

v případě osoby samostatně výdělečně činné lze mít za to, že se místo, kde jsou soustředěny hlavní zájmy této osoby, nachází v hlavním místě podnikání uvedené osoby, není-li prokázán opak, přestože pro výkon této činnosti nejsou potřebné žádné lidské zdroje či majetek.

Podpisy